

TANTÁRGYI TEMATIKA
Kultúráközvetítés, kulturális kölcsönhatások ea.

Tárgyfelelős: Prof. Dr. Kappanyos András	
Javasolt félév: ős	Előfeltétel: nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): kollokvium (A teljesítés követelményeit lásd alább a <i>Félévközi számonkérés módja és értékelése</i> pontnál.)
Kreditpont: 6	
Tantárgyi egység feladata és célja: A kurzus célja, hogy a Klasszikus szövegtudomány programban tanuló, de modern (19. század utáni) doktori témában dolgozó hallgatók számára (akiknek tehát a Kéziratismeret, kéziratolvasás, paleográfia tantárgy kevésbé releváns) áttekintést biztosítson a világirodalmi hatások működésmódjáról, az interlingvális fordítás és kultúráközvetítés kurrens elméleti kereteiről, a fordításkritika gyakorlatáról, valamint a fordítástörténet alapjairól. A modernség közegében különösen fontos annak belátása, hogy az új közegbe (másik nyelvbe vagy hordozó médiumba) kerülő kulturális mintázatok jelentése és struktúrája változásokon megy át. A komplexebb közlések (például a művészetben megformált emberi történetek, szituációk, konfliktusok) közvetítése mindig ráhagyatkozik egyrészt a befogadók feltételezett előzetes tudására, másrészt a médium anyagi jellegéből eredő strukturális szabályokra. A kulturális transzfer alapját képező átkódoló műveletek képtelenek a teljes kontextus átvitelére, ezért ugyanannak a mintázatnak a verziói a befogadás földrajzi és szociális helyétől, idejétől függően eltérő jelentésekhez vezethetnek. Az átvitelből eredő torzulások pontos felmérése a más nyelven létrehozott szövegek megértésének alapfeltétele.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. Bevezetés: A kultúra fogalma, a transzferek szükségessége 2. Globális narratívák: a Biblia példája 3. Nyelvi relativizmus és univerzalizmus 4. Beszédműfajok és fordítási stratégiák 5. Mércék (ekvivalencia, fordítási „zónák”) 6. Kulturális távolságok (időbeli, referenciális, komplex) 7. Szubliminális elemek (konnotáció, implikáció) 8. Fordítási hibák tipológiája 9. Fordíthatatlan helyek (görcs–lyuk–folt) 10. Mesterséges intelligencia és fordítás 11. Intermediális adaptációk 12. Fordításkritikai és elemzési gyakorlatok 13. Fordításkritikai és elemzési gyakorlatok 14. Összefoglalás	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításnál, ponthatárok stb.): K A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások órászámának legalább 60%-án kötelező a hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze. SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támogatott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A	

szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.

Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban:

2. Globális narratívák: a Biblia példája

FÖLDVÁRY Miklós István: „Mózes szarva”, *Antik Tanulmányok* 48 (2004): 115–123.

3. Nyelvi relativizmus és univerzalizmus

FARKAS Zsolt, „A fordíthatóságról. Álláspont, diskurzív stílus és komplexitásszint összefüggései a Sapir–Whorf-hipotézis értékelésében” in *Műfordítás és más extrém sportok: Írások Kappanyos András 60. születésnapjára*, szerk. FÖLDES Györgyi, MAJOR Ágnes és SZÉNÁSI Zoltán, 203–222 (Budapest: reciti, 2022)

4. Beszédműfajok és fordítási stratégiák

KAPPANYOS András, *Bajuszbögre, lefordíthatatlan: műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer* (Budapest, Balassi Kiadó, 2015), 85–110.

Friedrich SCHLEIERMACHER, „A fordítás különféle módszereiről”, ford. DÖMÖTÖR Edit, in JÓZAN–JENEY–HAJDU szerk. *Kettős megvilágítás...*, 119–149.

5. Mércék (ekvivalencia, fordítási „zónák”)

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 111–142.

KAPPANYOS András, „Kognitív, kreatív és kádencia-zóna: az értelemkövetés változó léptéke és felbontása a fordítási folyamatban”, *Alkalmazott Nyelvtudományi Közlemények* 17, 1. sz. (2024): 73–87.

6. Kulturális távolságok (időbeli, referenciális, komplex)

KAPPANYOS András, *Túl a sövényen* (Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021), 15–30.

KAPPANYOS, *Bajuszbögre*, 199–230.

7. Szubliminális elemek (konnotáció, implikáció)

KAPPANYOS András, „Az elvárt tudás fordíthatósága”, *Literatura* 51, 1. sz. (2025): 51–71.

8. Fordítási hibák tipológiája

KAPPANYOS András, „A fordítási hiba anatómiája” in „a szépség fűszere és forrása – a hiba”: *A hiba esztétikája az irodalomban, a művészetekben és a kultúrában*, szerk. REICHERT Gábor és SZÉNÁSI, Zoltán, 114–149 (Tatabánya: Tatabánya Alkotó Művészeiért Alapítvány, 2023)

9. Fordíthatatlan helyek (görcs–lyuk–folt)

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 143–173.

10. Mesterséges intelligencia és fordítás

KAPPANYOS András, „Mesterséges intelligencia és műfordítás”, *Hévíz* 30. 2. sz. (2023): 7–14.

11. Intermediális adaptációk

SÁGHY Miklós. „Az irodalmi adaptáció elemzésének módszereiről”. *Tiszatájonline*, 2018. december 23. <https://tiszatajonline.hu/film/saghy-miklos-az-irodalmi-adaptacio-elemzesenek-modszereiről/>

Alapvető szöveggyűjtemények:

BART István és RÁKOS Sándor szerk., *A műfordítás ma* (Budapest: Gondolat, 1981)

BART István és KLAUDY Kinga szerk., *A fordítás tudománya* (Budapest, Tankönyvkiadó, 1986)

JÓZAN Ildikó szerk., *A műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény* (Budapest: Balassi Kiadó, 2008)

JÓZAN Ildikó, JENEY Éva és HAJDU Péter szerk., *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. század végéig* (Budapest: Balassi Kiadó, 2007)